

**ЧИННИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ**

Реформування вищої освіти передбачає розв'язання проблем демократизації суспільства, формування суспільно активних громадян, допомагає утвердженню власної держави в умовах європейської інтеграції та глобалізації, веде до досягнення іншої якості підготовки випускників вищої школи, конкурентоспроможних на європейському ринку праці, збереження надбань минулого і наближення до рівня європейських та світових стандартів. Це, звісно, передбачає використання сучасних інформаційних технологій організації навчання та врахування відповідних чинників їх упровадження у ВНЗ України стосовно педагогічної підготовки майбутнього фахівця. В умовах Болонського процесу вони залежать у першу чергу від демократичних уявлень про статус студента як суб'єкта навчальної діяльності та врахування його індивідуальних особливостей.

У документах про зміст освіти часто йдеться про конкурентоспроможність та здатність випускників до інноваційної професійної діяльності, використання сучасних інформаційних технологій організації підготовки фахівців. Так, здатність забезпечувати відповідність ринкових відносин в Україні європейським, визначати пріоритети економічного та соціального розвитку України в європейському контексті сприятиме реалізації соціалізації, ціннісних орієнтацій особистості, її адаптації до нових соціальних умов, навчанню впродовж усього життя, що вважаються необхідними для кожного сучасного європейця [2].

За європейським вибором України, принципами Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини та Європейської соціальної хартії, які покладають в основу подальшого розвитку держави та реалізації людського потенціалу нації інтереси самої людини (та її прагнення жити в гармонії з суспільством, природою та власними цінностями), головною складовою багатств нації є інтелект, освіта та соціальна мобільність, професійний досвід.

Питання перебудови сучасної вищої освіти висвітлюються у працях В. Андрушенка, М. Солдатенка [5], А. Фурмана [7] та ін., які розглядають її у контексті обґрунтування необхідності важливих трансформаційних процесів в умовах Болонського процесу, а також модульного навчання, організації самостійної роботи студентів тощо. Дослідники здійснюють окремі підходи до забезпечення вищої освіти України (К. Баханов, І. Бех, А. Головчук, Т. Іщенко та ін.), визначення змісту базової педагогічної підготовки (В. Шахов [8]), наповнення змісту навчальних дисциплін задля педагогічної підготовки фахівців у ВНЗ України (М. Гриньова [3], З. Донець, Т. Завгородня, І. Зязюн, М. Лазарев, Л. Прокопів [4] та ін.), розкривають окремі концепції щодо формування пріоритетів вищої освіти майбутніх педагогів (М. Лещенко), тенденції розвитку педагогічної освіти (О. Глузман, І. Богданова), шляхи включення діяльнісного компонента у зміст навчання і виховання молодих людей (О. Вишневський [1]) та ін. Безумовно, такі підходи стосуються педагогічної підготовки не лише вчителя, а усіх майбутніх фахівців, адже усі предмети повинні забезпечувати підготовку до повноцінної життєдіяльності в інформатизованому суспільстві, підвищення якості та ефективності освіти. До того ж цікаве інформаційне забезпечення наукових досліджень створили Г. Терещук [6], В. Сидоренко [6], А. Федорович. Однак відсутні системні дослідження важливих тенденцій і відповідних чинників педагогічної підготовки фахівців європейського простору вищої освіти стосовно використання сучасних інформаційних технологій організації навчання у ВНЗ України.

**Мета статті** — виявлення чинників використання сучасних інформаційних технологій організації навчання у ВНЗ України задля вдосконалення педагогічної підготовки студентів.

Професійно-педагогічна підготовка постає як своєрідне системне утворення, обсяг і глибина якого в основному визначаються інформаційними потребами студента як майбутнього фахівця. Однак важливо враховувати не лише інформацію, а й інші чинники успішної реалізації сучасних інформаційних технологій. Зауважимо, що чинниками виховання будемо вважати елементи зовнішнього середовища, з якими взаємодіє людина [1, с. 499], а чинниками використання сучасних інформаційних технологій відповідно — «носії» ціннісних орієнтацій, «інструменти» досягнення успіху (в педагогічній підготовці фахівців), які забезпечують його силою свого виховного впливу.

Принципові зміни в сучасному розвитку ВНЗ України характеризуються тенденцією до зменшення терміну навчання і одночасного якісного наповнення змісту навчально-виховного процесу та визначення сучасних інформаційних технологій щодо організації навчання у ВНЗ України задля вдосконалення педагогічної підготовки студентів, що забезпечуватиме підвищення його ефективності. Відсутність системного підходу до організації вивчення навчальних дисциплін потребує передусім їх теоретико-методичного підґрунтя задля перебудови вищої освіти в Україні та орієнтації змісту навчальних дисциплін, в т. ч. педагогічних, інформаційних технологій організації навчання на цінності європейського життя.

Реалізація мети сучасної української освіти передбачає ґрунтовну підготовку молоді до самостійного життя і професійної діяльності, самостійний пошук, відчуття свободи, відповідальності за свої вчинки. Тому тепер такі тенденції означають не тільки відповідне планування аудиторної, самостійної та практичної роботи студентів, а також висвітлення положень, які обов'язково пройшли перевірку життям, опанування досвідом упровадження теоретичних засад у практику.

Орієнтація педагогічного процесу на різнобічний гармонійний розвиток особистості ставить конкретні завдання перед кожним учасником педагогічного процесу. Новим вимогам до навчально-виховного процесу, докорінними змінами способу життя студентів, відповідають сучасні інформаційні технології в освіті, впровадження яких у практику організації навчання у ВНЗ України задля вдосконалення педагогічної підготовки студентів ефективно сприяє виробленню у свідомості студентів моральних цінностей, створенню атмосфери співдружності та дає можливість педагогу стати справжнім партнером і співучасником роботи. Адже перехід до високотехнологічного інформаційного суспільства супроводжується процесами глобалізації та міжнародної інтеграції світової освіти.

Реформування змісту вищої освіти, звісно, необхідно здійснювати на тих самих демократичних принципах, які лежать в основі діяльності навчальних закладів усіх цивілізованих країн і які у педагогічній науці репрезентовані концепцією т. зв. діяльнісного підходу. Це означає впровадження ефективних технологій, які забезпечують різнобічний розвиток особистості, а отже — її індивідуалізацію. Індивідуалізація навчальної діяльності як важливий орієнтир успішного забезпечення навчального процесу реалізується також у межах диференційованого навчання (в умовах масової роботи), що передбачає поділ усіх студентів на умовні групи з однорідними психологічними характеристиками і рівнем підготовки.

Перехід до демократичної структури навчально-виховного процесу відповідає сучасним перетворенням у європейському просторі вищої освіти. Адже самостійна діяльність кожного студента є основною передумовою становлення його як суб'єкта демократичних стосунків (суб'єкт діятиме як вільна особистість лише в позиції самостійної особистості). Тому ефективність дій суб'єкта залежить від особистого включення у діяльність, яка починається лише тоді, коли суб'єкт сам усвідомлює обмеженість наявних засобів діяльності і починає шукати нові.

Орієнтація на здобування, пошук інформації, побудову самостійної роботи, яка враховує різномірний зміст освіти (відображений у різномірних програмах, підручниках, посібниках), розвантаження та перерозподіл інформації (що не зменшують можливість ознайомлення з інформацією) змінюють традиційні функції педагогів. Така практика навчання, за якою інформація пропонується не для запам'ятовування, а для її використання у творчій роботі, відповідає реалізації діяльнісного компонента змісту освіти.

Підвищення ефективності діяльності кожної особистості залежатиме, безперечно, від урахування структурної побудови змісту навчальних, у т. ч. педагогічних, дисциплін, усіх його компонентів. Нині активно розробляються теорії щодо якісного наповнення інформативного, аксіологічного та діялісно-творчого компонентів такого змісту. Досягнення виховної та розвивальної мети освіти, як з'ясувалося, допоможуть забезпечити як інформація, так і задачі, спрямовані на стимулювання творчої діяльності особистості. Відтак для ефективного методичного забезпечення змісту педагогічної підготовки у перспективі необхідно змінити провідну у ВНЗ лекційно-семінарську систему навчання.

Щодо забезпечення якості навчання, необхідно створити умови для оптимального поєднання методів і форм самостійної діяльності, що є важливим чинником ефективної реалізації сучасних інформаційних технологій організації навчання у демократизації педагогічної підготовки майбутнього фахівця. Використання рейтингової системи значно активізує навчальну діяльність студентів, стимулює їх систематичну роботу над навчальним матеріалом і дозволяє забезпечити якісне вивчення предмету, створити стимули для регулярного та ефективного навчання.

Поруч із традиційними формами навчання у ВНЗ України, в межах яких забезпечується самостійна творча робота студентів, важливе місце займають нетрадиційні, нестандартні форми роботи: проблемні лекції і семінари, ділові, рольові і дидактичні ігри, факультативи, спецкурси і спецсемінари, індивідуальні дослідні завдання, заняття проблемних груп студентів, діяльність народних університетів, методичні семінари-практикуми, «круглі» столи тощо. Тут дуже важливо для педагога вміти оцінити результати як спільної роботи, так і кожного зокрема, адже внесок кожного учасника парного виконання завдання також має бути помічений і відзначений.

Оскільки, як зазначає А. Фурман, підручник стане в майбутньому важливим засобом самоорганізації розвивальної взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу [7, с. 95], то головним для підручників і посібників з педагогічних дисциплін є підбір завдань різного рівня складності (творчого характеру), розв'язуючи які, студент працюватиме «на межі можливостей» і в результаті — розвиватиметься, удосконалюватимуться його функції.

Позитивний психологічний клімат в організації навчальної діяльності як важливий чинник реалізації сучасних інформаційних технологій організації навчання у педагогічній підготовці майбутнього фахівця залежить від побудови педагогічної взаємодії, стосунків між учасниками навчального процесу. Це означає, що на всіх етапах організації навчальної діяльності педагог повинен виявляти мудрість і тактовність, позитивні емоції, не дорікати студентам за їхню низьку успішність, фізичні вади чи негативну поведінку. Адже найпершим завданням педагога є створення такого середовища, що забезпечується відповідними стосунками, яке б надавало моральну допомогу, стимулювало студентів ставати кращими.

Основою для внесення у процес навчання необхідних коректив, удосконалення управління навчально-пізнавальною діяльністю служить контроль за навчальною діяльністю студентів, що здійснюється у поєднанні із самоконтролем і дає можливість кожному студенту бачити результати навчання. З метою об'єктивності контролю якості освіти та визначення дидактичної підготовки змісту навчання В. Шахов детально характеризує тестові завдання різних рівнів, що пропонуються студентам. Вони дають

зможу перевіряти якість засвоєння дисциплін, а також методик визначення навчальних елементів у кожній із них [8, с. 306-309]. Дослідження Л. Прокопів доводить, що «інтелект є тільки якісною інтерпретацією кількісних інтелектуальних відмінностей» і навіть відомі поети чи художники можуть володіти невисоким інтелектом [4, с. 24].

Результати контролю за навчальною діяльністю, звісно, виражаються в її оцінюванні, тобто у встановленні рівня виконання завдань, їх підготовки, здатності до творчого розв'язання задач. Модульна оцінка передбачає врахування якості виконання кожним студентом (і оцінювання викладачем) усіх видів робіт під час вивчення модуля, які обов'язково включають його самостійну роботу.

Ще одним чинником успішної педагогізації підготовки студентів у ВНЗ України засобами сучасних інформаційних технологій є використання різноманітних джерел розвитку цієї підготовки. Задля формування уявлень про вдосконалення діяльності ВНЗ педагог повинен вивчати різні документи та видання (друковані чи усні висловлювання), виявляти результати педагогічної практики, вивчати професійний досвід вчителів і викладачів.

Стрімкий прогрес інформаційних технологій, використання комп'ютерних технологій у сучасному суспільстві привели до формування нової галузі педагогічних знань — медіа-освіти, викликані потребою бути комунікабельним та контактним, легко адаптуватися в різних соціальних групах. Залучення Інтернет-ресурсів, телекомунікаційних мереж задля планування і проведення занять у ВНЗ дозволяє студентів працювати в індивідуальному темпі, співпрацювати з ровесниками та педагогом. На часі актуальні поширення телекомунікаційних мереж, розвиток українського сектору Інтернет, інтенсифікація впровадження Інтернет-сервісів у різні сфери суспільного життя, цифрового мовлення, подальший розвиток багатоканальних телекомунікаційних мереж і подальша комп'ютеризація. Отже навчання молодих людей, побудоване на використанні інформаційних технологій, он-лайн курсів, покращує їхню орієнтацію в майбутньому, що дозволяє використовувати дуже цінний час (навчання) не лише для засвоєння знань, а й для самопідготовки до занять та участі в них [9, с. 193-194].

Відтак викладач виконує функцію не інформаційну, а управлінську і стає, по суті, консультантом у самостійному навчанні студентів. Адже роль педагога полягає не лише у тому, щоб забезпечити передавання знань від одного покоління до іншого, а щоб бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін. Це веде за собою створення умов для оволодіння професійною майстерністю, підготовки до самоосвіти, нарощування гідності та інтелігентності, а також до різноманітних інноваційних реформ в освіті. Так, під час роботи з комп'ютерними технологіями роль викладача набуває характеру «деригента» навчальної діяльності студентів, оскільки він реально підтримує та скеровує їхні творчі пошуки, а стосунки зі студентами базуються на принципах співпраці та взаємодопомоги. Відбувається відхід від традиційного стилю заняття, коли переважає відтворення начального матеріалу студентами, збільшується обсяг проведення творчих, пошукових дослідницьких практичних робіт.

Оскільки Україна не є інформаційно незалежною державою і для неї характерні неефективна система державного регулювання медіа-простору, слабкий рівень поширення інформації та врахування суспільних потреб, низька присутність у глобальному медіа-просторі, висока залежність від іноземних держав (і медіа-структур), існує реальна загроза національній безпеці України та здійснюється значний чужоземний вплив на свідомість українських громадян. До того ж національну свідомість українців дезорієнтовує присутність у культурному просторі України залишків тоталітарної імперсько-радянської доби, тоді як важливі культурні практики (читання книжок, періодики, відвідування театрів, кінотеатрів, музеїв тощо) переживають занепад. Звідси — підвищення суспільної значущості систем освіти, допомога представникам нових генерацій українців у здобутті фаху зобов'язують робити акцент на педагогізацію професійної підготовки задля їх

успішної професійної соціалізації в XXI ст. та як засобу засвоєння їхньої національно-культурної спадщини, що означає здобуття фаху світового зразка. Усе це ставить проблему удосконалення педагогічної майстерності, підвищення кваліфікації фахівців та ефективної реалізації сучасних інформаційних технологій у педагогічній підготовці студентів.

**Висновки.** Чинниками реалізації сучасних інформаційних технологій організації навчання у демократизації педагогічної підготовки студентів, окрім застосування її ефективних методів і форм (в межах різноманітних технологій навчання) та їх оптимального поєднання, є також зорієнтованість педагогічного процесу на загальну мету освіти, проектування демократичної структури навчально-виховного процесу, врахування усіх компонентів діяльності учасників навчально-виховного процесу, індивідуалізація і диференціація навчальної діяльності студентів, позитивний психологічний клімат, контроль за навчальною діяльністю студентів та її оцінювання у поєднанні із самоконтролем і самооцінкою, застосування різноманітних джерел розвитку змісту педагогічних дисциплін тощо.

Подальшого дослідження потребують застосування блочно-модульної технології, інтерактивних методів і засобів, форм індивідуалізованого навчання (для кожного фаху, з урахування професіограми підготовки майбутніх фахівців),

### Література:

1. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Омелян Вишневецький. — 2-е вид., допрац. і доп. — Дрогобич : Коло, 2006. — 608 с.
2. Концепція змісту освіти для європейського виміру України // Відкритий урок. — 2005. — № 13-16. — С. 44-50; osvita.pedagog.org.ua/text/news/...osvita/concept\_osvita.html.html
3. Педагогічні технології: теорія та практика / за ред. М. Гриньової. — Полтава: АСМІ, 2006. — 230 с.
4. Прокопів Л. М. Навчально-виховна робота з обдарованою молоддю у вищих педагогічних закладах України (друга половина XX ст.) : монографія / Любов Миколаївна Прокопів. — Івано-Франківськ. : Плай, 2005. — 256 с.
5. Солдатенко М. Самостійна пізнавальна діяльність у контексті Болонського процесу / М. Солдатенко // Рідна школа. — 2005. — № 1. — С. 3 — 5.
6. Терещук Г. В. Основи педагогічних досліджень / Григорій Васильович Терещук, Віктор Костянтинович Сидоренко. — Ольштин : WSI і ENWP, 2010. — 328 с.
7. Фурман А. Теорія і практика розвивального підручника: монографія / А. Фурман. — Тернопіль: Економічна думка, 2004. — 288 с.
8. Шахов В. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загальнопедагогічний аспект / Володимир Шахов. — Вінниця : Едельвейс, 2007. — 383 с.
9. Taylor Mark. Teaching Generation Next: A Pedagogy for Today's Learner's / Mark Taylor // <http://A-Collection-of-Papers-on-Self-Study-and-Instructional-Improvement>. — 26<sup>th</sup> Edition. — 2010. — P. 192-196.

*У статті обґрунтовується важлива роль сучасних інформаційних технологій у демократизації педагогічної підготовки майбутнього фахівця та розкриваються відповідні чинники їх упровадження у ВНЗ України. Ці чинники стосуються індивідуалізації навчання і виховання, закріплення за кожним студентом статусу суб'єкта, оптимального поєднання форм та методів самостійної навчальної діяльності студентів тощо.*

**Ключові слова:** чинники, інформаційні технології, індивідуалізація навчання і виховання, суб'єкт, форми та методи навчальної діяльності.

*В статье обосновывается важная роль современных информационных технологий в демократизации педагогической подготовки будущего специалиста и раскрываются соответствующие факторы их внедрения в ВУЗы Украины. Эти факторы касаются индивидуализации обучения и воспитания, закрепления за каждым студентом статуса субъекта, оптимального сочетания форм и методов самостоятельной учебной деятельности студентов и т.д.*

**Ключевые слова:** факторы, информационные технологии, индивидуализация обучения и воспитания, субъект, формы и методы учебной деятельности.

*The article grounds the important role of information technologies in modern democratic pedagogical training for future specialists, and discloses relevant factors for their implementation in universities of Ukraine.*

*These factors are related to the individualization of education and upbringing, consolidation of the status of each student as the subject, the optimal combination of forms and methods of students self-learning activities and so on.*

**Key words:** *factors, information technologies, individualization of education and upbringing, subject, forms and methods of educational activities.*